

Поезія «Згасає день. Уже на видноколі...» містить такий нетиповий для лірики митця мотив казки та дива:

*Задзвонить тонко молоко в дійниці,
Запахне травами і чимсь казковим.
І оживуть всі давні таємниці,
Яких не можна передати й словом [1, с. 70].*

Отже, образ матері є одним із ключових у творчості митця; втілення цього образу в поезії В. Борового вражає читача граничною щирістю, емоції, майстерно втілені у слові, передають синівську вдячність, дитячу безтурботність, а також тугу й біль за долю найдорожчої людини; мотиви, що акумулюються довкола образу матері, є провідними в ліриці поета, характеризуючи особливості його художнього світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровий В. І. Святогори : Лірика / Василь Боровий. – К. : Укр. письменник, 1999. – 95 с. – (Сер. «Сучасна укр. л-ра»).

2. Боровий В. І. Червоне сонце Каєркана : Лірика / В. І. Боровий; передне слово А. Стожука. — Х.: Майдан, 2014. — 118 с.

3. Василь Боровий: «Мене благословив до друку Свідзінський» : інтерв'ю Л. Хворост і Л. Вировець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kharkiv-nspu.org.ua/archives/2794>. – Назва з екрана.

4. Тимченко А. О. Поетика твору В. Борового «Не ридай мене, мати...» / А. Тимченко // Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 125–127.

Біличенко О. Л.,

завідувач кафедри української мови та літератури, професор

Лисенко Н. В.

доцент кафедри української мови та літератури Донбаського

кафедри української мови та
літератури Донбаського
державного педагогічного
університету, доктор наук із
соціальних комунікацій
(м. Слов'янськ, Україна)

державного педагогічного
університету, кандидат
філологічних наук
(м. Слов'янськ, Україна)

ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ІОАННА ШАНХАЙСЬКОГО (МАКСИМОВИЧА) ПОЗА ЧАСОМ І ПРОСТОРОМ

Стаття присвячена видатному вітчизняному мислителю і богослову Іоанну Шанхайському. Автор намагається відтворити духовний портрет діяча на фоні соціальних та культурних катаклізмів початку ХХ століття. Труды святителя стали значним внеском у розвиток богословської літератури, а його діяння – опорою для багатьох вигнанців.

Ключові слова: Іоанн Шанхайський, духовна література

Статья посвящена выдающемуся отечественному мыслителю и богослову Иоанну Шанхайскому. Автор делает попытку воспроизвести духовный портрет деятеля на фоне социальных и культурных катаклизмов начала ХХ столетия. Труды святителя стали значительным вкладом в развитие богословской литературы, а его деяния – опорой для многочисленных изгнанников.

Ключевые слова: Иоанн Шанхайский, духовная литература

The article is devoted to the domestic kind of thinker and theologian John of Shanghai. The author makes an attempt to reproduce the spiritual portrait of a personality of social and cultural upheavals of the beginning of the twentieth century. St. Proceedings began a significant contribution to the development of theological literature, and his actions – support for the numerous exiles.

Key words: John of Shanghai, spiritual literature

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми.

Життя та діяння святителя Іоанна Шанхайського багатопланові. Діяльність святителя Іоанна Шанхайського, на жаль, залишаються малодослідженими, що і визначає **актуальність** нашої статті.

Аналіз наукових досліджень. Ця тема знайшла висвітлення в декількох дослідженнях, які вийшли останнім часом. Зокрема, це робота О. Бондаревої [1].

На основі свідочств емігрантів в Югославії, в першу чергу ієрархів РПЦЗ – митрополита Антонія (Храповицького), його приємника митрополита Анастасія (Грибановського), архієпископа Іоанна (Шаховського), митрополита Веніаміна (Федченкова), архієпископа Нестора (Анісімова), який провів юність в Белграді, М. Зернова – одного з перших істориків Православної Церкви в ХХ столітті, настоятеля храму Святої Трійці в Белграді В. Тарасьєва, наукових праць Є. Спекторського, Є. Троїцького, що працювали в ті роки в Югославії, періодичних видань, які виходили в Белграді та Сремських Карловцях в 1920 – 1930-і роки («Новий час», «Царський вісник», «Церковне життя», «Церковний огляд», «Церковні відомості»), можна було б дослідити релігійно-просвітницьку діяльність отця Іоанна Шанхайського.

Завдяки цим записам ми маємо цінні свідочства досвіду відтворення духовно-національної ідентичності в умовах біженства, що простежується в багатьох десятках людських доль. Вони

свідчать про те, що на цих шляхах люди об'єдналися, стали спільнотою, подолали самотність і сирітство в духовній області. В умовах біженства це давало душевну рівновагу, відновлювало спільність, цілісність самовідчуття як особистості, так і усього біженського соціуму. Повернення до віри для багатьох вигнанців стало виходом з ідейного сум'яття передреволюційних років, дало альтернативу бездуховному західному життю. Більшість праць, просякнута православним світовідчуттям, були створені та побачили світ саме в Югославії. Про духовний стан еміграції писав і архієпископ Іоанн (Максимович) у своєму Слові.

Метою нашої статті є спроба охарактеризувати діяльність отця Іоанна в белградський період його життя і віднайти моральну опору для подолання духовної та життєвої кризи на прикладі досвіду видатного релігійного діяча та письменника. Це дає підстави виділити наступні аспекти:

1. Духовний досвід вітчизняної діаспори в Югославії.
2. Православ'я як сутнісна й необхідна передумова для збереження національної ідентичності та соціуму в умовах еміграції.
3. Життя Владики Іоанна (Максимовича) , більша частина життя якого була пов'язана з Югославією – приклад толерантного міжкультурного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Предки Іоанна Шанхайського по батьківській лінії були вихідцями із Сербії. Один з предків –

святитель Іоанн Тобольський був подвижником святого життя, місіонером і духовним письменником. Він жив у першій половині XVIII століття і зарахований до лику святих Православною Церквою у 1916 р.

Святитель Іоанн народився 4 червня 1896 р. у маєтку своїх батьків, потомствених дворян Бориса Івановича і Глафіри Михайлівни Максимовичів у містечку Адамовка Харківської губернії (нині Слов'янський район Донецької області). Заміський маєток Бориса Івановича був неподалік від відомого суворістю чернечого уставу Святогірського монастиря на Сіверському Дінці. Максимовичи підтримували обитель матеріально, роблячи щедрі внески, подовгу жили в монастирі. Разом із батьками здійснював прощу до Святих Гір і зовсім маленький Михайло. Святогірський монастир налаштував молодого Михайла на вдумливе ставлення до життя.

В роки навчання в університеті Михайло брав участь у щорічних хресних ходах із Харкова до Курязького монастиря з чудотворною Єлецькою іконою Божої Матері. Надзвичайне враження на Михайла справив приїзд до Харкова молодого єпископа Варнави (в майбутньому патріарха Сербського), що був сердечно прийнятий архієпископом Антонієм. Це було в січні 1917 р. перед революцією, коли у сербів, з якими воювали Німеччина, Австрія та Туреччина, майже не залишалося вільної, не

загарбаной ворогом території. Харківське церковне життя сприяло першим крокам юного Михайла на шляху благочестя.

Закінчивши у 1918 р. юридичний факультет Харківського університету, він разом із родиною опинився в еміграції в Югославії. Його брати також жили в еміграції. Один одержав вищу технічну освіту і працював інженером в Югославії, а інший, після закінчення юридичного факультету Белградського університету, працював в югославській поліції. Трагедія 1917 – 1918 рр. переконала його в слабкості людської, у мінливості усього земного. Зберігши на усе життя палкий патріотизм, він вирішив присвятити себе служінню Богові. Після завершення навчання на Богословському факультеті Белградського університету імені святого Сави Сербського, у 1926 р. Михайло Максимович прийняв чернечий постриг з ім'ям Іоанна на честь його далекого родича – святителя Іоанна Тобольського в монастирі в Мільково.

В умовах еміграції виросло значення приходських громад, що стали основним ланцюгом організації національного й громадянського життя. На основі приходських громад в Югославії пізніше виникли братства преподобного Серафима Саровського, святого князя Володимира, святого праведного Іоанна Кронштадського, Святого Хреста.

Белград прославився послідовниками дореволюційної духовно академічної науки – церковним істориком Олександром Павловичем Доброклонським і видатним вітчизняним бібліїстом

Миколою Никаноровичем Глибоковським. Їх справою була побудова справжнього гуманітарного фундаменту: вони формували в учнях інтерес до самостійного дослідження джерел. Випускник богословського факультету в Белграді Микола Михайлович Зернов, організував богословський гурток, який не мав ні назви, ні програми, крім віри в Церкву Христову, як сенс і мету життя.

Про значення православного приходу як центру не тільки духовного, але й громадянського національного життя свідчать численні спогади, зокрема розповіді настоятеля храму Святої Трійці в Белграді протоієрея Василя Тарас'єва, який сформував при храмі прекрасний історичний центр із музеєм військової слави, архівом, бібліотекою.

В період літніх канікул Михайло жив в Мільковом монастирі, близько спілкувався з настоятелем – архімандритом Амвросієм (Кургановим); його бесіди на монастирському подвір'ї тепло згадував Фадей Витовницький (тоді молодий послушник Томислав).

Потім отець Іоанн викладав Закон Божий у сербській державній гімназії в місті Велика Кікінда та був викладачем і вихователем в семінарії святого Апостола Іоанна Богослова Охридської єпархії в місті Битолі.

У Битолі святитель Іоанн знайшов любов своїх вихованців, і тоді ж оточуючим стали відомі його духовні подвиги. Він постійно й безперервно молився, щоденно служив Божественну літургію, а

якщо не служив сам, причащався Святих Христових Таїн, суворо постився і вживав їжу зазвичай один раз на день пізно ввечері. Святитель з особливою любов'ю виховував у студентів-семінаристів високі моральні ідеали. Вони ж першими помітили його великий подвиг аскетизму.

Самі семінаристи переконалися в тому, що отець Іоанн дійсно жив янгольським життям. Його терпіння і скромність були подібні терпінню і скромності великих подвижників і пустинників. Події зі Святого письма він переживав так, ніби все це пройшло повз його очі, і він завжди знав главу, де ця подія була описана, і коли потрібно було, він завжди міг процитувати даний вірш. Він знав характер і особливості кожного студента. Для семінаристів він був втіленням багатьох християнських чеснот. Не було ніякої проблеми, особистої чи суспільної, яку він не міг би одразу вирішити. Не було питання, на яке він не міг би відповісти. Він був по справжньому глибоко освіченою людиною. Освіченість його базувалася на надзвичайно міцному фундаменті – на страху Божому. В цей період на прохання місцевих греків і македонян він почав служити для них на грецькій мові.

Мемуаристи Микола і Марія Зернови закарбували образ Михайла Максимовича того часу: «... Небольшого роста, с одутловатыми щеками и красными губами, он производил впечатление большой, в себе сосредоточенной силы. Он мало общался с другими студентами. Он очень бедствовал, зарабатывал

на жизнь продажей газет. Белград в те годы покрывался непролазной грязью во время дождей. Максимович носил тяжелую меховую шубу и старые русские сапоги. Обычно он вваливался в аудиторию с запозданием, густо покрытый уличной грязью, вынимал не спеша из-за пазухи засаленную тетрадку и огрызок карандаша и начинал записывать лекцию своим крупным почерком. Вскоре он засыпал, но как только просыпался, сразу возобновлял свои писания. Многие из нас любопытствовали узнать, что за записи получались у Максимовича, но никто не решался попросить его дать их почитать. Этот необычайный студент стал самым необычайным епископом Зарубежной Церкви» [3, с. 225].

Саме в роки життя в Сербії відбувалося його духовне становлення. До періоду, що отець Іоанн провів у Бітольській семінарії, відноситься і його знайомство з Владикою Миколою (Велимировичем), на той час єпископом Охридським.

Наприкінці 1920 – на початку 1930-х рр. з’являються науково-апологетичні праці майбутнього святиителя: «Как Святая Православная Церковь чтит и чтит Божию Матерь», «Учение о Софии-Премудрости Божией», в яких він полемізував із прихильниками теологічної концепції «софіології», в першу чергу, із священником Сергієм Булгаковим. Полемізуючи із софістами, і перш за все – з протоієреєм Сергієм Булгаковим («Свет невечерний», «Друг новобрачного», «Неопалимая Купина»), молодий богослов переконує про неприпустимість порівнювання

ними Діви Марії як Посередниці між двома світами – Божественним та людським, і Спасителя, а також спроби «ревнителів не по розуму» представити Діву Марію та Іоанна Предтечу як два аспекти Софії. Для ієромонаха Іоанна вочевидь поставала близькість софістів до філософів-єретиків II – III ст. – гностиків. Боротьбі за чистоту Священного Писання Владика Іоанн віддасть усе своє життя.

Як і більшість емігрантів, отець Іоанн надзвичайно поважав короля Югославії Олександра I Карагеоргієвича, який підтримував біженців. Через багато років він відслужив панахиду по ньому на місці його вбивства на одній із вулиць Марселя.

У травні 1934-го р. відбулося посвячення ієромонаха Іоанна в єпископи з призначенням його на Шанхайську єпархію.

Таким був Владика Іоанн тоді, таким він залишався і до кінця свого життя – високим прикладом толерантності, молитовної налаштованості та духовної чистоти. Час показав, що святий Іоанн – швидкий помічник усіх у бідах суших, хворобах та скорботних обставинах біженців.

Висновки. В новому тисячолітті, на новій платформі ми продовжуємо відроджувати давні традиції, вивчати культури та збагачувати тим самим духовність та міць свого народу.

Сьогодні повернення пам'яті, знання, культури, що представлялася зниклою назавжди, поширюється. Але перед нами стоїть ще глибока та довготривала робота по поверненню забутих

сторінок духовного життя нашої батьківщини, що й становить перспективу подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарева Е. Под сенью Святой Троицы / Е. Бондарева // Журнал Московской Патриархии. – 1999. – № 7. – С. 21 – 30.
2. Герман О. (Подмошенский). Цена святости: воспоминания о Свт. Иоанне Шанхайском / О. Герман (Подмошенский). – М.: Русский Паломник, 2010. – 127 с.
3. Зёрнов Н. М. Русское религиозное возрождение в XX веке / Н. М. Зернов. – 2-е изд. – Париж, 1991. – 368 с.

Пузанова-Красикова Т.А.,
старший преподаватель ХГУПТ
(г. Харьков, Украина)

ИДЕНТИЧНОСТЬ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИНТЕРИОРИЗАЦИИ

У статті розглядаються проблеми, пов'язані зі збереженням ідентичності мовленнєвої особистості у процесі зіткнення з іншою мовленнєвою культурою.

***Ключові слова:** ідентичність, соціалізація, лінгвокультурний простір, структура сприйняття, об'єктивний світ речей, суб'єктивний світ мови*